

Správa o dopadoch hospodárskej a finančnej krízy na vývoj rozpočtu Mesta Banská Bystrica po roku 2008 a o predpoklade vývoja rozpočtu v ďalších obdobiach

1. Úvod

Rozpočet samosprávy je základným nástrojom jej finančného riadenia. Sprehľadniť a zefektívniť využívanie rozpočtových zdrojov mal inštitút programového rozpočtovania, ktorý bol pre obce a mestá zavedený na Slovensku od 01.01.2009. Jeho základným princípom je rozdeľovanie a uvoľňovanie verejných zdrojov na základe dlhodobého strategického plánu, s rešpektovaním rozpočtovej reality každej samosprávy. V opačnom prípade sa s najväčšou pravdepodobnosťou stane nerealizovateľným.

Mesto Banská Bystrica prvý raz zostavilo rozpočet podľa programovej štruktúry na roky 2009-2011. Tento obsahoval okrem iného aj údaje o zámeroch a cieľoch samosprávy. Každoročne boli a sú podávané informácie o plnení rozpočtu k polroku a po ukončení rozpočtového roka, a to formou monitorovania a hodnotenia plnenia programov Mesta.

Inštitút programového rozpočtovania je zavedený viac ako 5 rokov a domnievame sa, že v pochopení jeho filozofie sú rezervy; či už na strane zamestnancov, volených predstaviteľov mesta, manažmentu, ale aj občanov.

2. Vývoj rozpočtu Mesta Banská Bystrica (ďalej len Mesto) 2009-2013

V roku 2009 zverejnila agentúra Moody's Investors Service negatívny výhľad pre slovenské VÚC, mestá a obce, a to z dôvodu pokračujúceho sa zhoršovania kľúčových finančných ukazovateľov, najmä daňových príjmov dane z príjmov fyzických osôb (ďalej podielové dane), zhoršovanie prevádzkovej časti rozpočtov, zhoršujúca sa likvidita, neodkladné investičné potreby.

V rokoch 2005-2008 zaznamenalo Mesto dobré a pomerne stabilné rozpočtové výsledky, ktoré umožnili naakumulovať finančné rezervy v objeme 11 239 627 Eur, pričom výraznejšie zapojenie prostriedkov z fondov ako zdroja investícií je v rámci uvedených rokov najzreteľnejšie v roku 2007 v objeme až 4 592 014 Eur.

Počnúc rokom 2009 sa začal citeľne prejavovať prvý dopad hospodárskej a finančnej krízy v podobe podstatného zníženia príjmu podielových daní, ktorý tvorí takmer 50 % príjmov bežného rozpočtu. Prehľad o vývoji je uvedený v tabuľke č. 1.

Tabuľka č. 1: vývoj príjmu z podielových daní

rok	prognóza (Eur)	rozpočet (Eur)	plnenie (Eur)	percento plnenia
2008	16 744 241	18 230 598	18 193 374	99,80%
2009	19 956 836	19 916 351	17 228 231	86,50%
2010	16 873 573	16 679 161	14 791 048	88,68%
2011	19 110 050	19 110 050	18 359 384	96,07%
2012	19 704 098	19 500 000	18 689 335	95,84%
2013	19 047 036	18 893 750	18 614 886	98,52%
2014	19 976 848	19 084 000	19 631 918	102,87%

Z tabuľky je zrejmé, že v roku 2009 prišlo na Mesto o cca 1 000 000 Eur menej, ako v roku 2008 a v roku 2010 to bol prepad až 3 400 000 Eur! Časť kapitálových výdavkov bolo možné kryť z finančných rezerv, časť z cudzích zdrojov (úvery), čo v tej dobe dávalo samospráve viac flexibility pri realizácii investícií. Prevádzkovú, bežnú časť rozpočtu to ale postihlo citeľne.

V ďalších rokoch, už po značnom vyčerpaní rezerv, sa situácia vyvíjala podobne. Optimistické prognózy výberu dane z príjmov fyzických osôb zverejňované na stránkach MF SR sa opakovane nenapĺňali a v priebehu roka upravovali. Ani nárast príjmov v roku 2011 na predkrízovú úroveň situáciu výrazne nezlepšil. Pribudli ďalšie nové zákonné kompetencie a iné potreby, ktoré bolo potrebné zapracovať do výdavkov bežného rozpočtu. Z tých najpodstatnejších možno uviesť:

- dopady zákona o sociálnych službách
- medziročný nárast platov pedagogických a nepedagogických zamestnancov
- legislatívne úpravy platových stupňov
- medziročná inflácia
- zníženie percentuálneho podielu výnosu podielových daní pre samosprávy z pôvodných 70,3 % na 65,4 %
- znižujúci sa počet detí v základných školách
- zhoršujúci sa stav objektov Mesta – budovy, komunikácie
- zhoršujúca sa platobná schopnosť
- splácanie záväzkov (mimo zákonných povinností ako je napr. doprava, odpady, údržba komunikácií, školstvo a sociálne kompetencie, energie a ostatná prevádzka a pod.), ktoré majú dopad na celkový rozpočet aj v nasledujúcich rokoch – v tabuľke č. 2 sú uvedené najvyššie z nich

Tabuľka č. 2: najvýznamnejšie pravidelné záväzky

Vybrané pravidelné záväzky	
Bankové úvery	1 330 000
Doprava	3 730 000
Závazok Eurovia	700 000
Most do priemyselného parku	200 000
Elektronizácia	425 000
Šport	1 200 000
Radnica	200 000
Priemerný mesačný dopad	648 750

Čiastočnou kompenzáciou štátu z hľadiska poddimenzovaných príjmov bolo poskytnutie mimoriadnej dotácie z MF SR v roku 2009 v sume 1 427 405 Eur, alebo dofinancovanie nárastu plátov nepedagogických zamestnancov v roku 2013 vo výške 62 000 Eur, či dotácia na prevádzku sociálnych zariadení ako kompenzácia zákonných kompetencií.

Zákonná povinnosť samosprávy zostaviť každoročne vyrovnaný rozpočet, súčasne prebytok v rámci prevádzky a popri tom dosiahnuť konsenzus interných potrieb a externých požiadaviek sa z roka na rok realizovala ťažšie. To bolo hlavným dôvodom neschválenia rozpočtov na roky 2011, 2013 a 2014 v zákonnej lehote. Situáciu v Meste skomplikovalo podpísanie Memoranda o spolupráci medzi vládou SR a ZMOS-som, ktorým sa mestá a obce zaviazali vykazovať úsporu schválených výdavkov na rok 2013 v objeme 10 % pri tovaroch a službách a 5 % pri osobných výdavkoch.

V snahe eliminovať dopady znížených príjmov podielových daní, narastajúcich výdavkov a uspokojovať základné funkcie, Mesto realizovalo každoročne viaceré vnútorné opatrenia, najmä:

- zvýšenie sadzby miestnych daní a poplatkov v rokoch 2011, 2012
- zefektívnenie výberu nedoplatkov na miestnych daniach od roku 2012, čo k 31.08.2014 znamená sumu 704 000 Eur reálne vybratých plátieb
- zmena úverovej stratégie a reštrukturalizácia úverov, pričom v prvej etape v roku 2012 Mesto zaznamenalo úsporu 603 000 Eur a v druhej etape v roku 2014 je celková odhadovaná úspora do doby ukončenia splácania úverov v objeme cca 283 574 Eur, pričom úspora v rozpočte 2014 sa pohybuje na úrovni 16 000 Eur.
- spracovanie koncepcie školstva a následne racionalizácia siete základných škôl
- zefektívnenie systému odpredajov a prenájmov objektov Mesta v období od

roku 2007 do roku 2014 na priemernej úrovni 1 916 038 Eur ročne, na druhej strane poskytnutie podpory mimovládny organizáciám v podobe 1-eurových ročných nájmov

- aktívne zapájanie sa do projektov financovaných zo štrukturálnych fondov alebo iných grantových schém, kde v Tabuľka č. 3 uvádzame ich celkový finančný dopad za roky 2009-2014
- zmrazenie plátov zamestnancov mestského úradu s medziročnou úsporou cca 66 235 Eur
- v priebehu rokov 2011 - 2013 zrevidovanie existujúcich zmlúv a ich prípadné vypovedanie

Tabuľka č. 3

Finančný dopad čerpania štrukturálnych fondov a iných grantov

rekapitulácia projektov 2009 - 2014	celkový rozpočet	výška NFP	spolufinancovanie
Projekty realizované a schválené v 2009-2014 -finančný dopad	5 698 827 €	4 602 424 €	1 096 403 €
z toho:			
europrojekty	5 223 933 €	4 343 353 €	880 580 €
ostatné projekty	474 894 €	259 071 €	215 823 €

3. Stav rozpočtu Mesta Banská Bystrica k 30.09.2014

Proces zostavovania návrhu rozpočtu Mesta Banská Bystrica na roky 2014-2016 bol rovnako dramatický ako v predchádzajúcich rokoch, ale navyše bol skomplikovaný najmä nasledovnými faktormi:

- legislatívne úpravy platových taríf(+16 Eur) od 01.01.2014 pre všetkých zamestnancov verejnej správy znamenali nárast výdavkov o 277 168 Eur
- nárast miezd pedagogických a nepedagogických zamestnancov v školských zariadeniach, čo predstavovalo medziročný nárast bežných výdavkov o cca 1 000 000 Eur
- po niekoľkoročných negatívnych skúsenostiach s „optimistickými“ prognózami MF SR sme z opatrnosti navrhli príjmy z podielových daní takmer na úrovni skutočnosti predchádzajúceho roka, pričom oproti zverejnenej prognóze MF SR je rozpočet príjmu z podielových daní poddimenzovaný o 891 970 Eur.

Výsledkom razantných úprav krátenia prevádzkových výdavkov a investícií bolo zostavenie vyrovnaného rozpočtu bez priorít, v ktorom v roku 2014 absentuje akýkoľvek priestor na rozvojové aktivity. Rozpočet na rok 2014 ani zďaleka nepokrýval všetky očakávania. Nepriaznivej situácii významne pomohli mimoriadne

a neočakávané zdroje vyhratého súdneho sporu, ktorých podstatná časť bola smerovaná na údržby a opravy objektov základných škôl, komunikácií, chodníkov a podporu športu.

4. Predpoklad vývoja rozpočtu Mesta Banská Bystrica na nasledujúce 3 roky

Výhľadovo sa vývoj v ďalších rokoch javí nie pozitívne, a to dnes najmä z dôvodu povinnosti plniť záväzky z ústavného zákona o rozpočtovej zodpovednosti. Verejný dlh dosiahol na konci roka 2013 úroveň 55,4 % HDP, čo vedie samosprávy k povinnosti zmraziť výdavky v rozpočtoch na nasledujúce tri roky na úrovni roka 2014.

Ďalší vývoj bude ovplyvňovať mnoho faktorov, z makroekonomických najmä oživenie ekonomickej aktivity, cielená a efektívna politika trhu práce, dodržanie stanovených limitov verejného dlhu a schodku verejných financií, vyššie percento prerozdelenia výnosu dane zo štátu.

Pre zdravý vývoj rozpočtu odporúčame na úrovni Mesta Banská Bystrica uplatňovať nasledovné opatrenia:

- vytýčenie **hlavných** priorít z PHSR a zabezpečenie ich medziročnej kontinuálnosti s dôrazom na výsledky
- maximalizovať účinok finančných prostriedkov EÚ s ohľadom na zadané priority
- pokračovať v efektívnom výbere miestnych daní
- systémové použitie príjmov z prenájmu mestského majetku na jeho údržbu
- vytvárať rezervy na systémové použitie naakumulovaných zdrojov
- väčšia miera finančnej disciplinovanosti na všetkých úrovniach
- pokračovať v racionalizácii školstva
- skúmať možnosti použitia spektra cudzích zdrojov financovania s ohľadom na vývoj zaťaženia cash flow v nasledujúcich rokoch
- vynakladať verejné financie s dôrazom na zákonné a zmluvné povinnosti samosprávy
-

5. Záver

Cieľom tejto správy bolo stručné, ale objektívne analyzovanie vývoja rozpočtu v priebehu minulých rokov až do súčasnosti. Informácie vyplývajúce z analýzy, vymenovanie dopadov a opatrení, je potrebné brať do úvahy v ďalších rokoch. Návrhy ďalších opatrení, ktoré bude potrebné zrealizovať, sú nevyhnutné na zabezpečenie vyrovnanosti rozpočtu Mesta Banská Bystrica, udržanie cash-flow Mesta a ozdravenie likvidity.